

Savjetovanje

OVČARSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ I PRERADA OVČJIH PROIZVODA (MESA, MLIJEKA, KOŽE I VUNE)

Edita Vujasinović

U sklopu jesenskog međunarodnog Zagrebačkog velesajma održano je 16.09.1993. savjetovanje pod naslovom "Ovčarstvo u Republici Hrvatskoj i prerada ovčjih proizvoda (mlijeka, mesa kože i vune)" kojemu je prisustvovalo preko 80 sudionika različitih struka i specijalnosti (od stočara, veterinarara, agronoma do znanstvenih djelatnika i predstavnika Regionalnih komora).

Inicijator takvog savjetovanja, koje će povezati stručnjake sa svih područja koji sudjeluju u uzgoju ovaca ili se koriste ovim proizvodima bila je skupina istraživača, entuziasta i zaljubljenika u vuneno vlakno okupljenih oko projekta "Domaće vune - fizička, kemijska i bojadisarska svojstva" što se odvija na Tekstilno-tehnološkom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod vodstvom prof. dr. Dubravke Raffaelli.

Zahvaljujući nađenom razumijevanju i potpori Saveza inženjera i tehničara tekstilaca Hrvatske te Regionalne komore Zagreb, Savjetovanje je održano pod visokim pokroviteljstvom Hrvatske gospodarske komore i uz stručnu pomoć Tekstilno-tehnološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Osnovni cilj i svrha Savjetovanja bilo je podsticanje uzgajanja takvih vrsta ovaca koje će omogućiti optimalno iskorištenje svih vrsta ovčjih proizvoda i to povezivanjem svih stručnjaka koji sudjeluju u procesu uzgajanja ovaca i iskorištavanju ovčjih proizvoda, ali i shvaćanje o potrebi pouke obrazovanja svih stručnjaka da se samo pravilnim uzgojem i pripremom striga, čak i bez obzira na pasminu, može dobiti vuna pogodna za tekstilnu preradu.

Čast da prvi pozdravi i otvori Savjetovanje pripala je u ime organizatora prof. dr. Boži Udovičiću, direktoru sektora industrije Hrvatske gospodarske komore koji je u uvodnom govoru ukazao na:

- sadašnje stanje gospodarstva u Republici Hrvatskoj s obzirom na promjenu političkog sustava, nametnutog rata i razaranja te gubitka tržišta i sirovinske baze,
- potrebu obnove i razvoja gospodarstva i to prije svega obnovu sirovinske osnove, a time i stočnog fonda u čemu bi posebno mjesto trebala imati obnova ovčarstva čime bi se dobila značajna sirovina za prehrambenu, tekstilnu, kožarsku,

Edita Vujasinović, dipl. inž. Tekstilno-tehnološki fakultet Zagreb

obučarsku i druge industrije. U isto vrijeme obnovila bi se i očuvala područja Like, Dalmacije, Primorja i otoka.

Skup su potom pozdravili i zaželjeli mu uspješan rad inž. Emanuel Justament, predsjednik Regionalne komore Zagreb, prof. dr. Boris Karaman, dekan Tekstilno-tehnološkog fakulteta i Mijo Petriček, dipl. inž., predsjednik Saveza inženjera i tehničara tekstilaca Hrvatske.

U nastavku, radom Savjetovanja upravljalo je radno predsjedništvo u sastavu dr. Dubravka Raffaelli, red. prof. Tekstilno-tehnološkog fakulteta, mr. Ivan Čičko, rukovoditelj Odjela za industriju i poljodjelstvo Regionalne komore Zagreb i dipl. ecc. Berislav Kuhar, savjetnik u Hrvatskoj gospodarskoj komori.

U prvom dijelu Savjetovanja u okviru navedenih predavanja usmeno su prikazana dosadašnja istraživanja, predviđanja i nade naših eminentnih stručnjaka s područja znanosti i industrije i to:

Ovčarstvo Primorja i otoka Republike Hrvatske

Prof. dr. Krešimir Mikulec, prof. dr. Ivo Karadjole i mr. Velimir Sušić (Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Primorsko-otočko područje čini oko 11% teritorija Hrvatske, dok je udio ovaca s ovog područja (podaci za početak 1993.) 18%, odnosno 90.857 ovaca. Relativno niska proizvodnja mesa (janjad se kolje razmjerno mala, 8-18 kg žive vage) i mali prinos vune (1- 1,5 kg po ovci) ne mogu uzgajivačima osigurati stimulativan dohodak. Stoga je naglašeno zanimanje proizvođača za proizvodnju mlijeka što se odražuje u činjenici da je u 1992. godini proizvedeno oko 2.724.000 litara ili 48% ukupne proizvodnje ovčjeg mlijeka u Hrvatskoj. U gojidbenoj izgradnji potrebno je težiti stvaranju ovce mliječno-mesnog tipa i to na bazi domaće pramenke. Unapređenje ovčarstva treba započeti osiguranjem krmne osnovice, promjenom pasminskog sastava i uvođenjem suvremenih postupaka u proizvodnji.

Ovčarstvo u Dalmaciji i njegov prespektivni razvoj

Dr. Dane Šupe (Zadružni savez Dalmacije) i Stjepan Radinović (Institut Jadranske kulture i melioracije krša, Split)

Ovčarstvo je najvažnija grana stočarstva u dalmatinskoj regiji. S tom proizvodnjom bavi se veći broj seoskih gospodarstava. Proizvodnja po grlu izuzetno je niska, jer se u eksploataciji nalazi isključivo domaća pramenka i to njen najsitniji soj.

U toj grani stočarstva potrebno je poduzeti i provesti određene postupke u cilju popravljivanja okvirnih i proizvodnih svojstava. Predlaže se provedba melioracijskog križanja sa sardinijskom i kupreškom ovcom uz poduzimanje i provedbu odgovarajućih pratećih mjera.

Ovčarstvo planinskog i ravničarskog područja Republike Hrvatske

Prof. dr. Zdravko Černy, dr. Vesna Pavić i mr. Boro Mioč (Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Prema najnovijim podacima Državnog zavoda za statistiku od 31.12.1992. u Hrvatskoj bilo je ukupno oko 525.000 ovaca, što je za 30% manje u odnosu na početak rata 1991. Najbitniji uzroci navedene pojave jesu: nepovoljni ekonomski uvjeti privređivanja, nekontrolirane migracije i emigracije, neprikladna demografska struktura, neorganizirani razvitak ove grane, socijalne promjene na selu i čak dva rata u zadnjih 50 godina.

Ovčarstvo brdsko-planinskih područja Republike Hrvatske trebalo bi planirati na oplemenjenom tipu domaće ovce veće proizvodnosti mesa i vune bolje kvalitete, dok bi se u nizinskim područjima mogle uvesti tvz. teže pasmine ovaca za proizvodnju mesa i vune.

Priprema vune za prodaju

Prof. dr. Dubravka Raffaelli i Edita Vujasinović, dipl. inž. (Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Imajući u vidu način i uvjete rasta vlakna na ovcu, njihov utjecaj na kvalitetu i čistoću, kao i velik broj različitih pasmina ovaca, očito je da jedino savjesnom i stručnom pripremom striga bez obzira na pasminu i kvalitetu vune, ostrižena vuna može biti korisna sirovina, a ne otpad. U nastojanju da se izmijeni sadašnje stanje i izbjegne slično u budućnosti valja nam, koristeći se iskustvima nekih razvijenih zemalja (npr. Novog Zelanda) pristupiti izradi razvojnog programa u obnovi ovčarstva Hrvatske, koji će osim sustavnog selekcioniranja i uzgoja ovaca međusobnim povezivanjem i uvažavanjem svih sudionika (farmer- veterinar-trogovac-tekstilac-kožar) u svom tekstilnom dijelu obuhvatiti:

- 1) pouku farmera i ostalih sudionika u prometu vunom o pravilnoj pripremi striga: pravilno šišanje, stručno i savjesno sortiranje, pakiranje i obilježavanje;
- 2) razradu sustava specifikacije i vrednovanja domaćih vuna, te izradu certifikata.

Mogućnosti otkupa domaćih vuna

Mr. Biserka Vuljanić (Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu), Josip Vuljanić, dipl. inž. i dr. Miroslav Trgo ("Koteks", Zagreb)

Prinos vune i njena potrošnja u tekstilnoj industriji Hrvatske pokazuju stalno variranje, ali su u zadnjem desetljeću zabilježene povoljne tendencije.

Aktualni problemi tržišta domaće vune za tržište, neorganiziran otkup (sakupljanje vune), formiranje cijena neovisno od kretanja cijena na svjetskom tržištu, pa time i disparitet cijena domaće i uvozne vune.

Domaća vuna može se upotrebljavati u tekstilnoj industriji, ali se njenoj pripremi mora pokloniti veća pažnja kako bi industrija mogla planirati kvalitetu proizvoda i kontinuiranu proizvodnju, a time bi se ujedno olakšala i trgovina vunom.

Mogućnost prerade i proizvodnje ovčje kože

Prof. dr. Vera Kovačević, mr. Željko Bajza (Fakultet kemijskog inženjerstva i tehnologije Sveučilišta u Zagrebu) i Rajko Babić, dipl. inž. ("Schill and Seilacher", Böblingen, Germany)

Prilikom definiranja optimalnih procesa prerade ovčjih koža treba imati u vidu i ekonomske i ekološke aspekte prerade.

Kad se odabere proizvodnja ovčjih koža ili krzna, potrebno je odrediti način kontrole kvalitete gotovih koža, kao i kontrole kvalitete tijekom proizvodnje.

Može se zaključiti da proizvodnja i prerada ovčjih koža omogućuje proizvodnju raznih tipova koža te ukoliko postoji zanimanje za uzgoj to može biti značajno kao razvojni program u iskorištenju kože i ili krzna uz ili zajedno s ostalim zahtjevima kao što su proizvodnja mesa, mlijeka, odnosno vune.

Iskorištenje voda od pranja vune

Dr. Đurđica Parac-Osterman, prof. dr. Boris Karaman i Agata Grebenar, dipl. inž. (Tekstilno-tehnološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu)

Razvoj ekološke svijesti te zakonske norme o otpadnim vodama, ali i ekonomski razlozi zahtjevaju iskorištenje svih produkata sadržanih u vodama pranja sirove vune.

Iz voda kod pranja sirove vune dobivaju se vuneni vosak iz kojeg se može izdvojiti cijenjeni proizvod lanolin što se može primijeniti u farmaceutsko-kozmetičkoj industriji, ali i u tehničke svrhe, vuneni znoj je izvor mnogih organskih i anorganskih komponenata i primjenljiv kao osnova kvalitetnom gnojivu, mehaničke nečistoće same po sebi ne predstavljaju ekološki štetne tvari, a spaljivanjem mogu biti i izvor tehnološke topline.

U Hrvatskoj postoji zanimanje za izgradnju postrojenja za pranje sirovih vuna. Pri izgradnji takvog postrojenja uz zakonske zahtjeve mora se razmišljati i o iskorištenju svih popratnih produkata.

Domaća vuna u industrijskoj proizvodnji odjevnog tekstila

Mr. Stjepan Sabljak ("Varteks Holding", Varaždin)

Upotrebljivost domaće vune određena je njenim tehnološkim svojstvima i komercijalnim faktorima.

Fizikalna svojstva domaće vune, kakva se do sada nudi na tržištu, posebno finoća vlakana, ograničavaju primjenu te vune praktički samo na proizvode iz grebenane pređe, a među njima na one kod kojih grublji, oštiri opip i do određene mjere nejednoličnost izgleda upotrebljene pređe predstavlja baš traženu ili još zadovoljavajuću karakteristiku gotovog proizvoda, primjerice rustikalnih tkanina za kapute ili tkanina za međupostavu. Cijena domaće vune mora biti konkurentna, na razini svjetskih cijena, jer je tekstilna i odjevna industrija velikim dijelom orijentirana na izvoz, a i u dijelu za domaće tržište zbog niske kupovne moći potrošača ne smije biti visoka.

Domaća vuna u tepiharskoj industriji

Ivan Komar, dipl. inž. ("Regeneracija"d.d.-Poduzeće netkanog tekstila, tkanina, tepiha i elektronike, Zabok)

Domaća vuna je prljava, puna biljnih nečistoća, naročito čičaka, neprikladno obilježena (katran) i nesortirana. Sve to uzrokuje velike poteškoće u njenoj preradi, čime se značajno povećavaju i troškovi prerade, pa je to glavni uzrok neprihvatanja domaće vune u industriji tepiha.

Stručno i savjesno šišanje, sortiranje, prikupljanje i priprema za tržište bitan su preduvjet da se omogući što veća zamjena uvozne novozelandske vune s vunama domaćeg porijekla, barem u tepiharskoj industriji.

Domaća vuna u ručnoj proizvodnji

Željko Knezić, dipl. inž. i Ana Knezić, inž. ("Knezić d.o.o. Proizvodnja, pouka, trgovina", Zagreb)

Istraživanjem je utvrđeno da se na tržištu (domaćem i vanjskom) traže proizvodi koji se mogu ručno proizvesti od domaće vune (prekrivači, prostirke, ogrtači, torbice, čarape itd.). Iako je prošlih desetljeća omalovažavanjem ručne prerade domaće vune na našim područjima gotovo iskorijenjena ta tradicija, u ovom trenutku, koliko su dozvoljavala sredstva i ratna situacija, započeta je organizirana ručna prerada vune. Naime, za ovu proizvodnju nisu potrebni veliki industrijski pogoni s velikim prostorijama, gotovo sve je moguće organizirati u kućnoj radinosti, a ulaganja u novo radno mjesto su vrlo mala (od 25 DEM-specijalni okviri, do 600 DEM za ručni tkalački stan).

Sada je pravi trenutak da se ožive tradicije ovih krajeva jer još ima osoba koje znaju izvorni način proizvodnje i to njihovo znanje treba iskoristiti da se prenese na druge, a to neće biti teško jer su ljudi, više nego ikad, vezani uz ono što je njima pripadalo i s čim su živjeli.

Po završetku predviđenih izlaganja razvila se vrlo zanimljiva i plodonosna rasprava okupljenih sudionika.

Vrlo uvjerljiv bio je dipl. inž. agronomije Davorin Pamić, predsjednik Udruge ovčara i kozara Šibenika, u svom prozivu znanstvenicima na suradnju kao i o potrebi da oni i na terenu upozore uzgajivače o nedostacima sadašnje pripreme striga.

Izvanredno prisno i toplo izlaganje o ljepoti svog poziva, o zadovoljstvu što prisustvuje ovakvom skupu i o potrebi daljnje suradnje i izmjene iskustava iznio je gosp. Franjo Delišimunović, stočar iz Žumberka koji je i sam od nedavno pionirski uzgajivač ovaca ovog kraja (50 ovaca i 1 ovan nabavljeni su kreditom nadležnog Ministarstva).

Zapaženu raspravu vodili su i dr. Restek, urednik časopisa "Kožarstvo" i prof. dr. Krešimir Mikulec s Veterinarskog fakulteta u Zagrebu.

Po završetku službenog dijela Savjetovanja rasprava se nastavila i u prostorijama Zagrebačkog velesajma, koje su krasili poster i istraživača projekta o domaćim vunama i ručni tkalački stan, vlasništvo tvrtke "Knezić" d.o.o., što je nedvojbeno potvrdilo uspješnost rada Savjetovanja, a i same ideje kako je uspostavljanje suradnje uz međusobno razumijevanje i uvažavanje svih sudionika osobito potrebno hrvatskom

gospodarstvu, naročito u ovom trenutku kada imamo ratom uništeni stočni fond i kada se planira njegova obnova. Zajedničkim istraživanjima i radom timova znanstvenika i stručnjaka uz odobrenje i potporu državnih čimbenika (možda u okviru novog razvojnog projekta) postiglo bi se optimalno iskorištenje ovčarskih proizvoda, a time i bogatstvo i napredak Lijepe Naše.

Tiskani materijali o radu Savjetovanja mogu se dobiti kod dipl. ecc. Berislava Kuhara iz Hrvatske gospodarske komore (41000 Zagreb, Ilica 49) ili kod dipl. inž. Edite Vujasinović (Tekstilno-tehnološki fakultet, 41000 Zagreb, Pierottijeva 6).